బండలు - గుండెలు

ఎస్. రమాస్రీ రాణి

రోజంతా కష్టపడి తన రెక్కలు ముక్కలు చేసుకున్న కార్మికుడులా సాయంత్రం దగ్గరవుతున్నదన్న సంతోషంతోనూ, కూలి డబ్బులు చేతికి వస్తే భార్యాపిల్లలకు కావలసిన వస్తువులు తీసుకుపోదామన్న ఉత్సాహముతో వున్న సూర్యుడు తన రోజు పని ముగించే ముందు ఎందుకో ఎఱుపెక్కిపోయాడు. రోజంతా పని చేసిన కార్మికునికి ఆసామి డబ్బివ్వకపోతే అతడు కూడా సాయంత్రపు సూర్యబింబంలా ఎఱ్ఱబడిన ముఖంతో ఇంటికి బైలుదేరుతాడు. అలాగే సూర్య భగవానుడుకూడా ఎక్కడో పడమటి కొండలలో వున్న తన ఇంటికి కూలి లేని ఉద్యోగంచేసి కందగడ్డలాంటి ముఖంతో వెళ్లిపోయాడు తాను వంటపెట్టి, పిల్లా జల్లా వ్యవహారాలతో సతమత మవుతూ, బరువైన సంసారపు బండిని లాగలేక అవస్తపడే భర్తకు యింత సహాయంగా వుండటానికి వీలయినప్పుడల్లా పనిలోకివచ్చే, చూలాలయిన కార్మికుని భార్యలా, తూర్పు సముద్రంలోనుంచి చందమామ, నిండుచూలాలిలా నెమ్మదిగా నడుస్తూ భర్తకోసం వస్తే, అతని జాడ కనిపించకపోవడంతో, చిన్నబోయిన ముఖంతో ఆకాశవీధులో ఆయన్ని వెతుకుతూ, కదలలేక కదులుతూ నడుస్తుంది.

కూలిడబ్బులు చేతులో లేక కోపంగా వెళ్ళిన సూర్యుడికి భార్య చంద్రక్క కనిపించక పోయేసరికి, కోపంగా ఆమెను వెతుక్కుంటూ బైలుదేరి, క్రమేపి తూర్పు సముద్రంచేరి అక్కడా భార్యామణి కనిపించక పోవడంతో, అరుణ కాంతులు కోపంగా వెదజల్లుతూ తూర్పుదిశకు రానే వచ్చాడు. కానీ, అంతవరకూ భార్య చంద్రక్క ధ్యాసే తప్ప వేరు. లేని సూరయ్య పనికి వేళ అయిందన్న విషయం తెలియగానే, తన స్వవిషయాలన్నీ మరిచిపోయి, శ్రమ జీవి అయిన కార్మికుడిలా తన పనిలో ప్రవేశించి. గానిగెద్దులా తిరగటం ఆరంభించాడు.

"ఏయ్. ఈ బండలన్నీ కంకర క్రింద ఇవ్వాళే తయారు కావాలి, తెలిసిందా? లేకపోతే ఈ రోజు సాయంత్రం కూడా కూలి బంద్."

మండుటెండలో నల్లబండలను ముక్కలుగా కొట్టె ఆ కార్మికులంతా ఒక్కసారి తలెత్తి చూశారు. వారి చేతులలో వున్న సుత్తులు ఒక్కసారిగా ఆగిపోయాయి. ఆడా, మగకీ, చాలీచాలని గుడ్డలు, నిండీనిండని కడుపులు, తమపై ఆశలుపెంచుకొని, శరీరం మీద ఎట్టి ఆచ్ఛాదన లేక, ఎండవేడికి నీళ్ల

కారే వారి పిల్లల నీరసించిన చూపులు, ఆ కార్మికుల నందరినీ మళ్ళీ పనిలో ప్రవేశింప జేశాయి.

"ఏయ్, చూపులతో పనికాదు, చేసిచూపించాలి ఆ. అప్పుడే డబ్బులు"

క్రొత్త గొడుగు నీడలో చలవజోడు పెట్టుకొని రంగుటద్దాల లోనుంచి చూచే కంట్రాక్టరు కాశీపతి వారి మధ్యనుంచి దర్జాగా నడిచాడు .

తమ సుత్తిదెబ్బలతో నల్లబండలను సహితం పిండి పిండి చేసే ఆ కార్మికుల సుత్తిదెబ్బ ఒక్కటయినా ఆ కంట్రాక్టరు కాశీపతి గుండెలమీద పడితే,.... నల్లరాతి కన్నా గట్టిగావుండి ఇనుప సుత్తిదెబ్బలను సైతం లెక్కచేయకుండా వున్న గుండెతో కాశీపతి ఆ రెండు వందల మంది కూలీల మధ్య నుంచి దావాపు వెళ్ళిపోయాడు. అక్కడ వరుస చివరలో కూర్చున్న దుర్గమ్మ మీద పడ్డాయి అతని కళ్ళు

"ఏయ్" అతడు గర్జించాడు "నీకే చెప్పేది. పనికానియ్, నీవే బక్క చిక్కి వుంటే, నీకు తోడు, ఆ తోలుబొమ్మ ఒకటి. ఏదో పెద్ద పాలిచ్చేదానిలా అదిని సంకనేసుకొని ఏవిటా నాటకం, ఏయ్ సుబ్బడూ లాగేయ్ మా పిల్లోని."

గళ్ళ లుంగీ, రంగుబనియను, కోర మీసాలు, కండలు తిరిగిన శరీరం, తలకు మఫ్లర్, చంక చేతికి తాపీజూతో సూ, తెరుస్తూ మూస్తున్న "నల్లటి కన్నతోనూ రాక్షసుడిలా కనిపించే సుబ్బడు, కాశీపతి మాట వింటూనే, ఆ పిల్లవాడిని తల్లి దగ్గర నుంచి బలవంతంగా లాగబోయాడు, బక్క చిక్కి, నీరసించిపోయిన ఆ తల్లిలో ఆ రాక్షసుని ఎదుర్కొనే బలం లేదు. కాని, ఆ తల్లిలో ఇష్టమైన ప్రేమవుంది. ఆ పిచ్చి తల్లి ప్రేమలో ఎక్కువుంది. సుబ్బడిని చూచి భయంతో పిల్లవాడు కళ్ళు మూసుకున్నాడు. పశుబలం కన్నా తల్లిప్రేమలో బలం ఎక్కువుందన్నట్లుగా ఆమె సుబ్బడి ప్రయత్నం సాగనివ్వలేదు. సుబ్బడు, యజమాని మెప్పుపొందడానికి కాబోలు ఆమెను కొట్టడానికి తన సంకలో వున్న కర్ర పైకెత్తాడు. అది చూచిన ఆమె, పిచ్చిగా అరిచింది. మరుక్షణంలో బక్క చిక్కిన నాలుగు శరీరాలు, నాలుగు సుత్తులు తీసుకొని సుబ్బడి మీదకు వచ్చారు. ఒక్క సుత్తి దెబ్బ చాలు, సుబ్బడి తల, నల్లబండ ముక్కలు ముక్కలయినట్లుగా ముక్కలవుతుంది.

"ఎందయ్యా, ఆడకూతురిమీద సెయ్యి చేసుకుంటుండవు. సిగ్గులేదు. ఏవయ్యో సుబ్బయ్యా, ఇదేం రోజుకూలి గాదుగా. ఎంత పని సేత్తే, అంత కూలిస్తారు. అంతేగా. అందుకని మడిసిని చంపుతారా ఏం?"

"ఏయ్, ఎవర్రా అది. నాకు అవతల కంకర, చిప్స చాలా అవసరం. రోడ్డు తొందరగా పూర్తి చెయ్యాలి. మంత్రిగారు వస్తున్నారు. వారంలో నాలుగు కిలోమీటర్లు రోడ్డు తారుతో సహా పూర్తి చెయ్యాలి. అందుకే పనిముందుగా అయితేనే డబ్బులు."

వారివైపు కోపంగా చూశాడు కాశీపతి. కార్మికులలో పెద్దలాగుంది ముందుకొచ్చి,

"సెత్తానావుండాంగా సామి, సూసికూడా ఇట్టా అంటె ఎట్లా. ఖానుందులు కొంచెం కనికరించాలి బాబూ, మీరు సెయ్యి ఎత్తా పని మేంకూడా ఎత్తితే ఎట్టా.

కాశీపతి ఏదో కళ్ళతో సుబ్బడికి సైగచేసి అక్కడ నుంచి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

"మిత్రులారా, నేను ఊహించను. నేను మంత్రినయిన తరువాత ఇటు రావడం ఇదే ప్రథమం. ఇంత చక్కటి తారురోడ్డు ఇంత

గోడ

పుట్టుకతో
ఏ భగవంతుడూ నిర్మించలేదు
నీకూ అతనికీ మధ్యగోడ
అది కేవలం
మానవనిర్మితం—
ఒకరి స్వార్థం
ఇంకొకరి ద్వేషం
మరొకరి భ్రాంతత్వం
అన్నీ కలిసి కట్టిందే ఆ గోడ.
ఆగోడ
నీ పురోగతికీ, నీజాతి
మనుగడకు అడ్డుగోడ
ఈనాటికైనా దాన్ని ఛేదించి
సమసమాజాన్ని స్థాపించు!

—భూషి కృష్ణదాసు

తక్కువ కాలంలో వేశారంటే నిజంగా నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది. ఒక్కొక్కళ్ళు చేసిన పనులు శాశ్వతంగా వుండిపోతాయి. షాజహాన్ చక్రవర్తి తాజ్‌మహలు కట్టాడు, శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు మహోన్నతమయిన విజయ నగరాన్ని నిర్మించాడు. ఘనుడు కాటన్‌దొర, గోదావరికి, క్రిష్ణకు, ఆనకట్టలుకట్టి ప్రజలకు ఎంతో మేలుచేశాడు. అలాగే. మనమిత్రుడు, కంట్రాక్టరు కాశీపతి, రోడ్డువేసి, ఈ వైకుంఠ పురానికి రోడ్డు ఇంత తక్కువ కాలంలో వేశాడంటే, వారితోపాటు ఈయన్ని పోల్చ వచ్చు ఇంకపోతే....”

“ఒరే చెంచయ్యా” ఏందిరా ఈ... ఆట్లా అంటావుండు. కష్టం చేసింది మనం. ఏక రాళ్ళు నెత్తినమోసి. రాళ్ళని పిండి కొట్టింది మనం. మనపేరెత్తడే. ఏదో మరాజాలు, మంచి కట్టడాలు అంటాడేంది. ఎన్ని ఏల మంది పనిసేస్తె ఇది తయారయిందంట. ఆడొక్కడి పేరు ”

“ఓరే. రంగా వూరుకోరా. ఎవ్వది ఐతే జోరీగలాగ చెవుకింద గోల. చూడు రాజు లింగం ఆయన ఏరువాక పెద్దలు తినటానికి ఎన్నెన్ని వంటకాలు పోయిందామ్మోయ్ సూసినా వంటరా. మరే అవి వాసన చూశా యాసి వుంటవు ఆ, సింపరా. పిలువు, ఆ ఇదేరా పలావు వాసన. తప్పాలెక్కాల అదె ఉండేనా.”

“చెంచయ్యా, నీ పెళ్ళి తన్నా తిన్నా వంటరా, ”

“ఆ తిన్నా అవేళ్ళ కిరం సర్కారి జమిందారుగారి ఇంట్లో పెళ్ళయితే. ఇంకలు చేసినారు అక్కడవ రాళ్ళు కొట్టుటానికి వెళితే. మిగులా, తగులు నద్ది. పొద్దె కొట్టాయి లేరా”

“అతని నోటివెంట నీరు కారుతుంది. చెంచయ్య గుటక లేస్తున్నాడు. అప్పటికే మంత్రిగారి ఉపన్యాసం ముగిసింది ఆయన తరువాత కాశీపతి. గుటకలు మింగుతూ, ఏనకే అర్థంకాని ఉపన్యాసం ఇస్తున్నాడు.

వేసవి సెలవులకు వచ్చిన, కాలేజీ విద్యార్థు లిద్దరూ. వారిలో వారు మాట్లాడుకుంటూ.

“సొమ్మొకళ్ళడిది, సోకొకడిది. అన్నారు పెద్దలు, ఎందరో పనిచేశారు కాని పేరు అత డిదే, అలాగే పెద్దయుద్ధాలలో, రాజకీయ పోరాటాల్లో ఎందరో ప్రాణాలు పోగొట్టు కున్నారు. కాని పేరుమాత్రం ఒకడికే.”

ఒక విద్యార్థి ఆ మాట అనగానే రెండవ అతను,

“ఒరే, నీకెందుకురా బాధ. ఇది నువ్వూ నేను ఆలోచిస్తే తేలే విషయం కాదురా బాబూ, ప్రకృతిలో చెట్లలాంటి జడపదార్థాలు

తమకు కాచిన కాయలను తామే తినేస్తే మానవుడికి, ఒక్కకాయ కూడా దొరకదు. ఏ చెట్టయినా తనకాయలను తాను తింటున్నట్లు విన్నావా, అంత నిస్వార్థంగా పరులకోసం బ్రతికేచెట్లు, నిస్వార్థంగా పనిచేసే కార్మికులు ఒకటేరా, ఊ, ఇదంతా మన కెందుకుగాని, మొదటి పరసలోనే, మనం తిండి మిగించుకోవాలి. లేకపోతే చివరకు చెత్త మిగులుతుంది"

వారు అక్కడ నుంచి వెళ్ళిపోయారు మీటింగు కూడా ముగిసింది. భోజనాలకు వెళ్ళే గేటువద్ద, సుబ్బాడు. అతనికి తోడు మరొకడు, వచ్చే వారిని పరీక్షగా చూచి లోపలకు పంపుతున్నారు. కాశీపతి, అంతా తానై ఆ జనంలో ఎంతో హడావుడిగా తిరుగుతున్నాడు. అందని ద్రాక్ష పళ్ళకు చూచే నక్కల్లా, గేటువద్ద నిలబడిన జనం వారిని చూస్తున్నారు.

"ఒరే రంగా ఇంక పోదామా ?"

రంగ పరధ్యానంగా, "ఉండరా చెంచయ్యా కాస్త ఆగితే ఎంగిలి ఇస్తర్లు రోడ్డుమీద కొస్తయిగా, అందులో నన్నా...."

రంగడు మాట పూర్తి చెయ్యకుండానే, ఒరె ఒరే, రంగా ఎంత మాటన్నావురా, కుక్కలు తినే కూటికి ఆశ పడతావంటరా ? నీ ఒంట్లో శక్తివుంది. కష్టపడు, తిండి సంపాదించు. అదీ కాదంటావా నా వెంట రా. బండలకు మందుపెట్టి పగలేసేది నేర్పురా"

రంగడు తలవూపటంతో వారక్కడ నుంచి వెళ్ళిపోయారు.

"చెంచయ్య మావా."

రంగడు ఎక్కడో ఆలోచిస్తూ తన్ను పిలిచిన తను చూసిన చెంచయ్యను, అతని ధోరణి అంతగా నచ్చలేదు. అందుకే.

"ఒరేయి రంగా, పనే ఎప్పుడు పని, తినేటప్పుడు, తిండి విషయం చూడాలిరా, అంతేగాని, ఆలోచన ఒకచోట పనొక చోటయితే ఈ పని ప్రమాదంరా బాబూ, ఆ రాతి కన్నం పొడిసినావా, ఒరే జాగర్త, రాయికి పలుగు తగిలి రవ్వచుక్క పడిందో, తన్నదియ్యా తుపాకి మందు పేలుద్ది. దాంతో మన పని ఆఖరు."

రంగడు-పలుగుతో ఆ నల్లరాతి బండలో రంధ్రం చేస్తున్నాడు. ఆ కన్నంలో నింపిన తుపాకి మందుకు అంటి పెట్టిన తాడును నిప్పంటించి దూరంగా పారిపోతారు. అలా కాలుతుంటూ వెళ్ళిన త్రాడిలోని నిప్పు, నల్లరాతి రంధ్రంలో కూర్చిన మందును తగలంగానే పెద్ద శబ్దంతో ప్రేలుతుంది. ఆ ప్రేలుడుతోపాటు. పెద్ద పెద్ద బండరాళ్లు గాలిలోకి బంతుల్లా లేచి పడతాయి. వాటినే కూలీలు చిన్న చిన్న ముక్కలుగా తమ సుత్తులతో కొడతారు రాత్రిలో రంధ్రం వెయ్యడం పూర్తిచేసిన రంగడు తుపాకి

వేదన

క్రాంతిలేని బ్రతుకులతో
బ్రతుకంత అతుకులతో
గుండెలో గునపాలతో
మండే హృదయాలతో
మరణాన్ని కోరలేక
'శరణు' అని వేడలేక
సతమతమై పోతున్న
మధ్య తరగతి మనుషులము
వేదనతో నిండిన మనసులము

— ఆర్. ఓంప్రకాష్

మంచు అంచులో కూరుస్తూ.

"చెంచయ్యమామా"

ఈసారి చెంచయ్యకు నిజంగానే కోపం వచ్చింది.

"ఏందిరా నీ గోల. సెప్పేదేదో సరిగా సెప్పరాదహ."

"ఏంనేదు మావా, మంగి ఎప్పుడొచ్చిందంట ?"

ఆ మాట అడిగి రంగడు తల వంచుకున్నాడు. చెంచయ్య అతని వైపు ఒక ఒక నిమిషం కన్నార్పకుండా చూశాడు. అతడు గంభీరంగా,

"రాత్రే వచ్చిందిరా అల్లుడూ, అది వచ్చింద్రు. ఆడే, ఓ తెల్లారికట్ట లేచి ఎల్లినాడు. దీన్నిక్కడ ఒగ్గేసినాడు. దేనికో తెలుసా ?"

చెంచయ్య మీసం మెలివేస్తూ రంగడిని చూశాడు. అతను తనకేమి తెలియనట్లుగా అమాయకంగా చెంచయ్య వైపు చూశాడు. చెంచయ్య గర్వంగా నవ్వుతూ

"అది నీకోసం కుందిరా, నేను తాతనవబోతున్నా తెలిసిందా"

రంగడి ముఖంమీద ఎంత ఆ క్షణంలో అతన్ని తన వాడి కిరణాలతో పొడిచింది. అతడు పనిచేస్తూనే ఒక వేడి నిట్టూర్పు వదిలాడు. మనస్సులోని మాట బైటికి చెప్పకపోతే కొందరికి బాధగా వుంటుంది. ఆ కోపకు చెందిన రంగడు

"దాని మొగుడు అదృష్టవంతుడు"

ఈసారి చేస్తున్నపనిని ఆపాడు చెంచయ్య బాగా మొన తేరివున్న అతని గడ్డపలుగు, ఆ ఎట్టటి ఎండలో మెరిసింది. దాంతోపాటు, చెంచయ్య నల్లని మీసాలు వెనక వున్న తెల్లని పలువరుస మెరిసింది.

"ఒరేయ్, ఆడికి నా అల్లుడు గావటమే అదృష్టం."

చెంచయ్య చేతిలోని పలుగు గాలిలోకి విసురుగా లేచి ఖంగుమని ధ్వని చేస్తూ ఆ నల్లరాతి బండ గుండెల్లోకి దూరింది.

"దేనికయినా, పెట్టి పుట్టాలి మావా. నాకేనాలుగు డబ్బులుండి, ఈ కంట్రాక్టు కాశీపతి లాగుంటే నీ కెప్పుడో అల్లుడయ్యేవాడిని."

తన గొప్ప చెప్పుతున్న రంగడి చూపు దూరంగా వస్తున్న మంగిమీద పడింది. అతడు చెంచయ్య ఏం చెప్పింది వినిపించుకోకుండా అంటే చూస్తున్నాడు.

"తస్సదియ్య ఎంత అందం. నెత్తిన అన్నం మూట చెల్లపెయ్యలా ఎట్టాగుందో. సందమామ లాంటి మొఖం, తాసుపాము లాంటి జడ, కడుపులో వుండికూడా ఎంత అందంగా వుంది."

రంగడా మాటలు అప్రయత్నంగా బైట కనేశాడు. అప్పటికే దగ్గరికొచ్చిన కూతుర్ని చూచిన చెంచయ్య ఏమనుకున్నాడో ఏమో,

"మంగా, నీ కెందుకొచ్చిన బాదే, ఇంత అగ్గిలో రాకపోతే ఏమయింది. మీ అమ్మని రమ్మనకపోయావా ?"

మంగమ్మ నెత్తిమీద మూటలు ఆ నల్లని రాతిమీద పెడుతూ, అందంగా నవ్వింది

"ఆ, ఎంతదూరమని, అదిగాక రంగయ్యకు అన్నం కూడా యిచ్చిరమ్మనమని వాళ్ళమ్మె నాకు యిచ్చింది."

ఆమె వారిని భోజనానికి రమ్మనమని తొందర చేసింది. వాళ్లు ప్రక్కనే వున్న గుంటలో వున్న నీళ్ళతో కాళ్లు చేతులు కడుక్కొనొచ్చి, అప్పటికే విప్పి పెట్టిన అన్నం మూటల ఎదురుగా కూర్చొని, తినసాగారు. రంగడు రెండు మూడు ముద్దలు గబగబా తినేసి చెంబెడు నీళ్లు త్రాగి

"అబ్బ, ఎంత కారం, ఏదన్నా పల్లెటూరి దయితే తినవచ్చుగాని ఇంతకారం"

ఆ మాట విన్న మంగమ్మ నవ్వింది. ఆమె ఎందుకు నవ్విందో తెలియని వెంకయ్య కూడా ఈసారి నవ్వును నవ్వుతూ తానూ నవ్వాడు.

"అమ్మో, ఏంది వెంగయ్య పుల్లబెబ్బి కావాలంటున్నాడు. కొంపతీసి, నీకోళ్ళనుకో లేదుగదా"

ఆమె మళ్ళీ నవ్వింది. వెంకయ్య కూడా నవ్వాడు. ఈసారి ఆ నవ్వులో వెంకయ్యకు పొలమారింది. బాగా దగ్గాడు. నీళ్ళు త్రాగిన తరువాత కొంత నిమ్మళపడి. రంగడివైపు చూశాడు. ఆ తండ్రీ కూతుళ్ళిద్దరూ ఎగతాళి చెయ్యటం సహించని రంగడు,

"మంగి. తానెంతో జగడమాడి, అదు కొన్నావు గందా. మరి నీ అయ్య కూడా మగోడే"

అంతా నవ్వుకున్నారు. అప్పటికి వాళ్ళు భోజనాలు ముగించుకున్నారు. పొద్దు కుంకి చీకటిగా రాత్రి మొదలవుతోంది.

"పిల్లరా పిల్లి ఈ పెత్తం ఎందుకో [illegible] నేను [illegible] పట్టించుకొని [illegible]" ఆమెకు. మెల్లిగా [illegible]. [illegible] గట్టిగా పట్టుకున్న [illegible] వెంకయ్య [illegible] అంటున్నాడు రంగడు.

"[illegible], మంగికి [illegible]. ఇంటిపాటే ఇంటి [illegible] తాను యిపోతదు [illegible]. మీ వాలు మెంచు, [illegible] పట్టుకొని ఉయ్యాలలూగుతాడు."

నోట్లోకి లాగిన బెల్లం పొగను పైకి వదుల్తూ చిన్న చిన్న మబ్బులు తయారుచేశాడు వెంకయ్య. రంగడు చెప్పింది నిజమేనన్నట్లు, తలపూపాడు. అప్పటికే మంగి చాలా దూరం వెళ్ళిపోయింది.

"అరే రంగా, కూసుంటే రామరా, నారి గింజకి నిప్పుపెడితే పండయినా పగిలితే, కొంత [illegible] తగ్గుతుంది"

వాళ్ళిద్దరూ తాము పెట్టిన మంటను ఒత్తుగు వేసి నిప్పు పెట్టడానికి సిద్ధంగా వున్నారు

* * *

"ఒరే, సుబ్బడూ."

ఒంటరిగా బండి మీద కూర్చుని మట్టి రాలుస్తున్న సుబ్బడు ఆ పిలుపు వినిపించుకోలేదు. దూరాన వస్తున్న మంగమ్మ మీదే వున్నాయి అతని చూపులు. ఈ సారి పిలుపు మరింత దగ్గరగానూ గట్టిగానూ వినిపించే సరికి, సుబ్బడు నోట్లో మట్టి మౌనంగా [illegible] వేసి.

"ఏరా కాశీపతి బాబూ! ఎవరో నను [illegible]" అంటూ గుటకలు మ్రింగుతూ కాశీపతిని చూస్తున్నాడు. ఇంతలో మంగమ్మ [illegible] దగ్గరకు రానేవచ్చింది. ఆమెను చూసి సుబ్బడు ఇకేందిరావు రాని వెంటనే కాశీపతిని చూసి [illegible] వేశాడు. అప్పటి [illegible] కాశీపతి [illegible] సుబ్బడు [illegible] ఉత్సాహం కాశీపతిని చూడగానే [illegible] పోయింది. మంగమ్మను చూసి కాశీపతి [illegible] తేశాడు. [illegible] [illegible]. [illegible] వాళ్ళిద్దరి [illegible] పోతున్న మంగమ్మ వాళ్ళని [illegible] తయినా చూడలేదు. ఆమె నాలుగడుగులు వేసింది. కాశీపతి నాలుగడుగులు వేసి సుబ్బడు ముఖాన చెయ్యి వేశాడు. సుబ్బడు ముఖం [illegible]. [illegible] ఇరిలించాడు.

"సుబ్బడూ, [illegible]."

కాశీపతి [illegible] మెల్లిగా అడిగాడు.

"[illegible] వెంకయ్య [illegible], అదీ కూడా [illegible]."

కాశీపతి [illegible] తాయిప్పు న్నాడు. జేబులో చెయ్యి పెట్టి రెండు పది రూపాయలు [illegible] రూపాయలు నోటు తీశాడు.

"సుబ్బడూ.. ఇంద, [illegible] నాపని చూడు. ఈ [illegible] కూడా [illegible]. ఇక [illegible] ఉంచేస్తా. తరువాత ఇంకా

బాగా బుట్టజెప్పుతా.

వెళుతున్న మంగమ్మ వైపు కాశీపతి ఆశగా చూస్తున్నాడు. సుబ్బడు ఏదో గొణగటంతో అతనివైపు చూచాడు.

"బాబూ, అది నాకు .... నాకు .... కావాలని....ఇన్నాళ్ళూ ...సూసినా...."

కాశీపతి నవ్వాడు. మళ్ళీ రెండోసారి జేబులో చెయ్యిపెట్టి తీస్తే ఇంకో పాతిక రూపాయలు వచ్చాయి

"ఒరే సుబ్బడూ, నీకోరిక ఈ డబ్బుతో తీర్చుకోరా, కానీ నా కోరిక మాత్రం ఆమె ద్వారా. ఊ త్వరగా పిల్చుకొద్దిరా."

ఆయన తొందర చేశాడు. సుబ్బడు బుర గోక్కుంటూ వెళ్ళి, మంగమ్మ దారికి అడ్డుగా నిలబడ్డాడు. అతన్ని చూస్తూనే మంగమ్మ నీరుకారిపోయింది. సుబ్బడు నవ్వుతూ మీసం మెలివేస్తూ.

"పిల్లా, నీ అదృష్టం పండింది. కాశీపతి బాబే నీ మీద కన్నేసిండు. ఇంక నీ ఒళ్ళు, ఇల్లు అంతా బంగారమే ననుకో, ఇంద ఈ పాతిక రెండో కంటికి తెలియకుండా ఈ బండల పాటున, ..."

"ఛీ, పాపిష్టోడ. నీ తల పగల, మా అయ్యతో చెప్పి నిన్నూ, నీ అయ్య గారిని నరికి పోగు లెట్టిత్తా. పో, దారిలో లే, సిగ్గుమాలినోడు, నీకూ తల్లీ, తోడూ వుండారు గందరా, ఆళ్ళని పంపు నీ అయ్య గారి దగ్గరికి"

సుబ్బడికి ఆమె మాటలు సూదుల్లాగా గుచ్చుకున్నాయి.

"ఏమే పిల్లా మొదట్లో అంతా ఇంతే లేవే, అయ్యగారి చెయ్యి తగిలితే మాటు మణా, నీవు బంగారం పిచ్చికే."

అతడు ఆమె చెయి పట్టుకొని లాగుతుండగా

మనుగడ

బ్రతుకంటే ఏమిటి
బ్రతుకుబాట వెదకలేక బాధపడంకాదు
చితికిన బ్రతుకును సరిగా మలచుకోవడం
చీకటిలో దారితెలియక అల్లాడడం కాదు
చీకటితో చీకటిబాపే దీపాలను నింపడం
పిరికిపందలా పరుగులిడడంకాదు
కరుకు గుండెతో కష్టాలను చెరిగిపోయడం!
నిరాశా నిస్పృహాలతో నీల్గడంకాదు
ఆశాలతతో భవిష్యత్తును అల్లుకోగల్గడం
కన్నపిల్లలను గూర్చి కన్నీరు కార్చడంకాదు
ఉన్నదాంతో తృప్తిపడి పన్నీరు కూర్చడం

—శివలెంక ప్రకాశరావు

ఆమె బెదిరిపోయింది. చుట్టూ చూచింది. కనుచూపు మేర ఎవ్వరూ కనుపించటం లేదు. దానికి తోడూ, అన్నీ బండలు పొదలు అడ్డం. సుబ్బడు ఆమె దగ్గరగా వచ్చాడు.

ఆమె లోంచి యవ్వనపు పొంగులు అతనిని మరింత రెచ్చగొట్టి వేశాయి,

"పిల్లా," అంటూ ఆమెను కౌగిలించు కున్నాడు. ఆమె అతన్ని విడిపించుకో వాలని ప్రయత్నం చేస్తూ ఉంటుంది. "పిల్లా, ఆ కాశీపతికి కాదే మన్సు నాకే కావాలి ఇంక ఇంకో పాతిక." ఆమెను లాగు

చేత్తో పట్టుకొని ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. మంగమ్మకు ఎక్కడ లేని బలం వచ్చింది. ఆమె సుబ్బడు చెయ్యి పట్టుకొని గట్టిగా కొరికింది ఆమె నోటినిండా నెత్తురు సుబ్బడు చెయ్యి అంతా నెత్తురు. ఆ నల్లని శరీరం మీద ఆ నెత్తురు. సుబ్బడు బాధగా మూలిగి, ఆమె నోటిలోంచి చెయ్యి లాగేసుకున్నాడు. అదును దొరకగానే మంగమ్మ వెనక్కి పరుగెత్తింది. తనకు కొంచెం దూరంలో కాశీపతి నిలుచున్నాడు.

"బాబూ, వదలొద్దు, అది పోయిందా, కూలీలంతా మనమీద కొస్తారు పట్టుకోండి."

సుబ్బడి కేకకు జవాబుగా కాశీపతి పరుగెత్తుకొని వచ్చి మంగమ్మను పట్టుకోబోయాడు.

నల్లరాళ్ళను పిండిచేసే మంగమ్మ చేతి దెబ్బ కాశీపతి గుండెల్లోపడింది. శ్రమజీవుల కష్టంతో కండలు పెంచి, దాంతోపాటు హోదాలు, వాహనాలు, భవనాలు, డబ్బు పెంచుకున్న కాశీపతి నేలమీద వెల్లికలా పడ్డాడు. మళ్ళీ మంగమ్మకు అవకాశం. ఆమె పరుగు తీసింది. కాశీపతిని అలాగే విడిచేసి సుబ్బడు ఆమె వెంట పడ్డాడు. కాశీపతికూడా ఎలాగో లేచి వారిని అనుసరిస్తున్నాడు. మంగమ్మ పరుగెత్తలేక రొప్పుతుంది. సుబ్బడూ, కాశీపతి కూడా రొప్పుతున్నారు. మంగమ్మ అరుస్తూనే ఉంది. కాని ఆ రొప్పులో మాట బైటికి రాకుండా గొంతులోనే ఆగిపోతూ వుంది.

"బండ పగులుద్ది రామూకండో, రామూ కండో" అంటూ రంగడి అరుపు ఆ దగ్గరలో వినిపిస్తూనే వుంది. కాని వారు పరుగు ఆపలేదు. ధన్ మంటూ పెద్ద శబ్దం వినిపించింది. మరుక్షణంలోనే, వారికి దగ్గరగా ఆకాశంలోకి పెద్ద పెద్ద బండరాళ్ళు లేచాయి. కాశీపతి పిచ్చిగా కేకవేశాడు. మంగమ్మ కళ్ళు మూసుకొని తెరిచింది. పెద్ద నల్లరాతి బండక్రింద కాశీపతి తలపడింది. సుబ్బడు ఆ దృశ్యాన్ని చూడలేక కళ్ళు మూసుకున్నాడు. కానీ మళ్ళీ వెంటనే, ధన్, ధన్ మంటూ రెండుసార్లు శబ్దం కావడం ఆకాశంలో చిన్నా పెద్ద బండలులేచి, సుబ్బడి నెత్తిన కూడా ఒక పెద్ద బండ పడటం జరిగింది. భుజాన పడ్డ ఒక రాతి దెబ్బకు, మంగమ్మకు నెత్తురు కొద్దిగా వచ్చింది. ఇంక బండలు పగలడం ఆగింది. అంతకు ముందె మంగమ్మను చూస్తున్న రంగడు, చెంచయ్య ఆమె దగ్గరకు పరుగెత్తుకొచ్చారు. విషయమంతా చెప్పి మంగమ్మ ఏడ్వసాగింది. అప్పటికే కూలీలందరికీ విషయం తెలిసి అక్కడ జేరిపోయారు.

"బండల్నినమ్మి బతికేటోళ్ళకు బండే ఆదుకుందిరా, బండపల్లి బతికి బండసాటున పాపం పనులు సెసేటోళ్ళను బండే సావబాదిందిరా" అంటూ చేతితో సుత్తితోనూ, మెడమీద ఆగం వణుకుతున్న తలతోనూ అక్కడే కూర్చుంది ఒక అరవై ఏళ్ళ ముసలి కష్టజీవి.